

THE CRISIS OF VALUES IN MODERN SOCIETY: CAUSES AND SOLUTIONS

Aziza Sultonova

Associate Professor

Tashkent State University of Economics

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: value crisis, moral philosophy, Islamic thought, human dignity, education, universal values.

Received: 17.05.25

Accepted: 19.05.25

Published: 21.05.25

Abstract: This article analyzes the crisis of values in modern society from philosophical and socio-cultural perspectives. The author explores the underlying causes of moral disintegration, including secularism, media influence, and cultural relativism, and proposes solutions rooted in Islamic ethics, philosophical universalism, and value-based education.

ZAMONAVIY JAMIYATDA QADRIYATLAR INQIROZI: SABAB VA ECHIMLAR

Aziza Sultonova

dotsent

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: qadriyatlar inqirozi, axloq falsafasi, Islom falsafasi, inson qadri, ta'lim, umuminsoniy qadriyatlar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatdagi qadriyatlar inqirozining sabab va oqibatlari falsafiy va ijtimoiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Muallif qadriyatlar inqirozining ongiy, axloqiy va madaniy ildizlarini ochib beradi hamda falsafiy, diniy va ta'limiy echimlar taklif qiladi. Islom falsafasi va G'arb gumanizmidagi umuminsoniy qadriyatlar solishtirma tahlil etiladi.

КРИЗИС ЦЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: ПРИЧИНЫ И РЕШЕНИЯ

Азиза Султонова

Доцент

Ташкентский государственный экономический университет

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: кризис ценностей, моральная философия, исламская философия, человеческое достоинство, образование, общечеловеческие ценности.

Аннотация: В статье анализируются причины и последствия кризиса ценностей в современном обществе с философской и социальной точки зрения. Автор раскрывает интеллектуальные, моральные и культурные корни кризиса ценностей и предлагает философские, религиозные и образовательные решения. Представлен сравнительный анализ общечеловеческих ценностей в исламской философии и западном гуманизме.

Zamonaviy jamiyat axborot va texnologiyalar davrida jadal rivojlanish bilan birga, axloqiy va ma'naviy jihatdan jiddiy tanazzulga yuz tutayotganini ko'rsatmoqda. Inson huquqlari va ozodliklariga oid hujjatlar ko'payganiga qaramay, nafaqat shaxsiy darajada, balki global miqyosda ham axloqiy muhit zaiflashib bormoqda. Qadriyatlar inqirozi, avvalo, inson ma'naviyatining zaiflashuvi, madaniy individualizmning kuchayishi, ommaviy ongning manipulyatsiyasi va sekulyar dunyoqarashning etakchilikka chiqishi bilan bog'liqdir. Bu muammo jamiyatda axloqiy asoslar, burch va ma'suliyat hissining so'nishiga olib kelmoqda. Qadimgi falsafiy manbalarda qadriyatlar inson hayotining ma'no va tartibini ta'minlovchi mezon sifatida qaralgan. Aristotel, Konfusi, Ibn Sino, Kant va Jon Rolz kabi mutafakkirlar axloqiy fazilatlar, burch va insoniylikni jamiyatning barqarorlik sharti deb bilganlar.

Falsafa nuqtai nazaridan, qadriyatlar ontologiya va etikaning ajralmas qismidir. Ontologik jihatdan, qadriyatlar mavjudotning mohiyati bilan bog'liq bo'lib, insoniy hayotning qiymatini belgilaydi. Axloq falsafasida esa ular yaxshilik, burch, fazilat va munosabatlar tizimini shakllantiradi. Nisha Chandel o'z maqolasida ta'kidlaydiki, qadriyatlar inqirozi — bu faqat axloqiy muammo emas, balki mafkuraviy boshlanish nuqtasining yo'qolishi, ma'naviy kamolotning tahdid ostida qolishidir (Chandel, 2024). Qadriyatsizlik, yoki qadriyatlar nisbiyligi (relativizm) jamiyatda normalar zaiflashishiga, shaxs ongining parchalanishiga va individualizmning haddan tashqari o'sishiga olib keladi.

Mutaxassislar ta'kidlaydiki, qadriyatlar inqirozining ildizi — madaniy, diniy va oilaviy tizimlar zaiflashuvida, ommaviy madaniyat va texnologiyalar orqali standartlashgan iste'mol qadriyatlarining etakchilikka chiqishidir (Evreeva et al., 2023). Masalan, televidenie, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar tez ta'sirchan axloqiy namuna olmoqda. Bu “ekran falsafasi” yoki “infoteynment” fenomeni o'z navbatida real hayotdagi qadriyatlarga e'tiborni kamaytiradi. Ayn Rand, Nietzsche va postmodernistlar insonning erkinligi va shaxsiy xohishlarini absolyutlashtirgan holda qadriyatlar mafkurasini mutlaqlashdan bosh tortganlar. Bu qarashlar

jamiyatda burch va ma'suliyatni emas, balki shaxsiy manfaatni ustun qiladigan munosabatga aylanib qoldi.

Kantning “kategorik imperativ” nazariyasida inson boshqa insonlarga hech qachon vosita sifatida emas, maqsad sifatida munosabatda bo‘lishi kerakligi ta’kidlanadi (Kant, 1997). Bugungi dunyoda bu qarash amaliyotda aks etmaydi, chunki insonlar ko‘proq tovar va raqobat sub'ekti sifatida baholanmoqda. Natijada jamiyatda befarqlik, agressiya va mas'uliyatsizlik tarqalmoqda. Buning natijasi sifatida, oilada ajralishlar, maktablarda zo‘ravonlik va jamiyatda ijtimoiy ajrim kuchaymoqda.

Islom falsafasida qadriyatlar Qur'on va sunnat orqali Alloh tomonidan berilgan va ular mutlaqdir. Muhammad Abdulloh Diraz va Husayn Nasrning ta’kidlashicha, Islom axloqi “ilohiy huquqlar va inson mas'uliyati” o‘rtasidagi muvozanatni ta'minlaydi (Nasr, 2002). Islom axloqida “inson qadri” — Qur'onda alohida qayd etilgan qadriyat bo‘lib, har qanday insonga nisbatan munosabatda yuksak axloqiy me'yorlarni talab qiladi. Bu yondashuv axloqiy qadriyatlarni relativ emas, balki mutlaq va umumbashariy deb biladi.

Muammoning echimini qarab chiqar ekanmiz, birinchi navbatda ta'lim tizimidagi qadriyatlar tarbiyasini qayta ko‘rib chiqish zarur. UNESCO va UNESCO IBE tomonidan berilgan ko‘plab hisobotlarda ta'limdagi axloqiy qadriyatlarni integrasiya qilish — barqaror kelajakni ta'minlashning yagona kafolati sifatida ko‘rsatilgan (UNESCO, 2020). Maktab va oila hamkorligida axloq va fazilatlarga asoslangan ta'lim dasturlari ishlab chiqish, “falsafa maktablarda” modelini joriy etish hamda yoshlarda tanqidiy fikrlash va insoniy munosabatni shakllantirish echimlardan biri sifatida qaralishi kerak.

Shuningdek, davlat siyosatida, fuqarolik jamiyatida va ommaviy axborot vositalarida “axloqiy liderlik” va “qadriyatlar asosida boshqaruv” tamoyillari qaror topishi lozim. Kishilar faqat iqtisodiy emas, balki ma'naviy etuklik asosida ham mukofotlanishi kerak. Masalan, Singapur va Finlyandiya kabi davlatlar ta'limda axloqiy ustunlikni strategik siyosat sifatida qabul qilgan.

Xulosa qilib aytganda, qadriyatlar inqirozi — bu murakkab va ko‘p qirrali ijtimoiy-axloqiy muammo bo‘lib, u faqat falsafiy va ma'naviy qayta baholash orqali echimiga etishi mumkin. Inson ongini qayta shakllantirish, falsafa va dinni faqat nazariy emas, balki amaliy hayotga qaytarish, ta'limda insoniy fazilatlarni tarbiyalash, axborot maydonida inson qadrini himoya qilish, va global muloqotda umuminsoniy qadriyatlarni tan olish — ushbu inqirozni engishning asosiy yo‘llaridir.

Adabiyotlar:

1. Chandel, Nisha, and Peer Reviewed On. "INTEGRATING VALUES IN EDUCATION: INSIGHTS FROM THE BHAGAVAD GITA." (2024).
2. Nasr, Seyyed Hossein. The heart of Islam: Enduring values for humanity. Zondervan, 2009.
3. Allison, Henry E. Kant's groundwork for the metaphysics of morals: A commentary. Oxford University Press, 2011.
4. Unesco. "Education for sustainable development: A roadmap." Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development A/RES/70/1, available online at (2020).
5. Islam, Rahman F. "modernity: Transformation of an intellectual tradition." (1982).